

СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ У ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

Стрімкий розвиток світової фінансової системи, поява фінансових інновацій та вдосконалення технологій проведення фінансових операцій не тільки забезпечують комфортне та швидке обслуговування клієнтів фінансово-кредитних установ, але й все більшою мірою сприяють тінізації економіки та легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом. У зв'язку з цим проблема відмивання коштів набуває глобальних масштабів.

Проблема легалізації доходів носить не суто фінансовий характер, а й соціальний, адже доходи можуть приховувати не лише з метою уникнення оподаткування, а й доходи, отримані злочинним шляхом внаслідок проведення торгівлі наркотиками, зброєю, работоргівлі тощо. Тому тінізація доходів породжує не тільки значні фінансові проблеми (недоотримання коштів державним та місцевими бюджетами) але й гостру соціальну проблему – здійснення заборонених видів діяльності.

Дослідження показують, що щорічно у світі до законного фінансового обігу залучається від 590 млрд. до 1,5 трлн. доларів, набутих злочинним шляхом, що становить від 2 до 5 % всесвітнього валового продукту. Легалізація таких значних обсягів доходів, отриманих незаконним шляхом обумовлена розбіжностями у законодавчій базі різних країн – у разі перетікання коштів з однієї країни в іншу, а також недоліками національного законодавства (відмивання коштів шляхом створення спеціальних суб'єктів господарювання, діяльність яких не підлягає жорсткому регулюванню). Тому створення ефективної та всеохоплюючої глобальної мережі протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом – є об'єктивною потребою сучасного суспільства.

В Україні основним нормативно-правовим актом, який регулює питання протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом є закон України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму”. Цей закон визначає сутність та структуру системи фінансового моніторингу, основним призначенням якої є контроль та запобігання здійснення операцій, направлених на легалізацію доходів, отриманих незаконним шляхом.

Отже, фінансовий моніторинг – це сукупність заходів, які здійснюються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу. Об'єктом фінансового моніторингу в Україні виступають дії з активами, пов'язані з відповідними учасниками фінансових операцій, які їх проводять, за умови наявності ризиків використання цих активів з метою легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму, а також будь-яка інформація про такі дії чи події, активи та їх учасників.

Національна система фінансового моніторингу включає два рівні – первинний та державний. Державний фінансовий моніторинг здійснюється суб'єктами державного фінансового моніторингу, до яких відносять Національний банк України, Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку, Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України, Міністерство фінансів України, Міністерство юстиції України, Міністерство транспорту та зв'язку України, Міністерством економіки України, а також Державна служба фінансового моніторингу України.

Первинний фінансовий моніторинг – це сукупність заходів, які здійснюються суб'єктами первинного фінансового моніторингу, спрямованих на виконання вимог чинного законодавства, що включають проведення обов'язкового та внутрішнього фінансового моніторингу.

До суб'єктів первинного фінансового моніторингу відносять банки, страхові та перестрахові компанії, кредитні спілки, ломбарди, платіжні організації та членів платіжних систем, клірингові установи, товарні та фондові біржі, професійних учасників ринку цінних паперів, КУА, операторів поштового зв'язку та спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Сутність первинного фінансового моніторингу полягає в тому, що суб'єкти, які його здійснюють мають безпосередній контакт з особами, які можуть здійснювати операції з легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. Суб'єкти первинного фінансового моніторингу мають можливість точно ідентифікувати таких осіб, дослідити їх діяльність, ведення обліку підозрілих операцій та відомостей про їх учасників.

Найбільша питома вага проведення фінансових операцій припадає на банківський сектор, зокрема на універсальні банки. Тому побудова ефективної системи фінансового моніторингу у банківській сфері є першочерговим завданням на шляху протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом.

Метою внутрішньобанківського фінансового моніторингу є запобігання та протидія легалізації злочинних доходів та фінансуванню тероризму з використанням банківської системи. Зазначена мета реалізується банками шляхом створення та організації діяльності внутрішньобанківської системи

запобігання легалізації кримінальних доходів, фінансування тероризму, що, в свою чергу, передбачає виконання ряду важливих завдань:

- координація банку з суб'єктами державного фінансового моніторингу та правоохоронними органами;
- прийняття і постійне оновлення правил і програм з питань здійснення фінансового моніторингу;
- організація процесу управління ризиком використання банківських послуг з метою легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму;
- ідентифікація, вивчення та класифікація клієнтів з урахуванням установлених банком критеріїв ризиків;
- виявлення, реєстрація та зупинення (у разі необхідності) банком фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу.

Відповідальним за створення та організацію діяльності внутрішньобанківської системи запобігання легалізації кримінальних доходів та фінансування тероризму є керівник банку.

Створення внутрішньобанківської системи фінансового моніторингу не тільки вчасно виявляти та призупиняти операції, пов'язані з відмиванням доходів, отриманих злочинним шляхом, а й створює ряд переваг для роботи самого комерційного банку.

По-перше, ідентифікація клієнтів та можливість перевірки їх фінансової діяльності дає можливість захистити активи банку від шахраїв, тобто проведення внутрішньобанківського фінансового моніторингу сприяє збереженню активів самого банку. По-друге, створення внутрішньобанківської системи фінансового моніторингу сприяє покращенню репутації банку для його клієнтів, адже в такому випадку клієнт буде впевнений, що банк, якому він довірив кошти не приймає участь у злочинних схемах відмивання коштів. По-третє, створення внутрішньобанківської системи фінансового моніторингу сприяє підвищенню репутації банку з позиції органів нагляду. По-четверте, проведення внутрішньобанківського фінансового моніторингу сприяє безпеці здійснення операцій: з цінними паперами, з розрахунково-касового обслуговування; надання коштів в кредит тощо. По-п'яте, завдання, які включає в себе фінансовий моніторинг належать до компетенції різних структурних підрозділів банку, таким чином можна перевірити керівників та роботу їх підрозділів банку з приводу законності та ефективності.

Таким чином, система фінансового моніторингу в Україні побудована з метою протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом та фінансуванню тероризму. В залежності від суб'єктів, які проводять фінансовий моніторинг вона поділяється на два рівні: первинний та державний. Державний фінансовий моніторинг проводять державні уповноважені органи. Проте одним державним органам не під силу подолати злочинність у сфері фінансів, тому існує об'єктивна необхідність проведення первинного фінансового моніторингу, суб'єктами якого виступають фінансово-кредитні інститути та спеціально визначені суб'єкти первинного фінансового моніторингу. Оскільки більшість операцій з фінансовими активами проводять комерційні банки, то з метою протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом виникає потреба створення внутрішньобанківської системи фінансового моніторингу, яка дозволить не тільки вчасно виявляти та призупиняти підозрілі операції, а й сприятиме позитивним змінам в діяльності банку, пов'язаним з покращенням фінансового стану та репутації банку, а також якості банківських послуг.